

Галилеяните срещу светлината

Христо Петков

Отново ме викаш... е не се извинявай, знаеш, че нашите срещи са удоволствие за мен... а другите с теб знаят ли за мен? Знаят или не, добре е да се представя, иначе не е възпитано... Е, аз съм Хермес – Разумът на Вселената; символът на съзидателния ум; откривателя на всички изкуства; бог на красноречието; просветител; вестител; вътрешна съвест; водач по пътя към мъдростта; проникващо до дълбините на съзнанието слово. Аз събирам познанието, дошло от четирите краища на света и от всички равнища на съществуването. Аз съм Бог на загадката и на изкуството за разгадаването и... Сигурно прекалявам с толкова много прозвища, но нали знаеш, че съм малко сомолюбив... Естествено, аз все пак съм Бог и господар на мъдростта!

Отново искаш да беседваме за нещо по-интересно, искаш отново да посегна по-дълбоко в съзнанието. Разбира се, ти не би ме повикал напразно. Ще разкажа една стара история, която малко хора вече помнят. Това е история за един стар мой приятел. Беше голям мечтател и се стремеше към мъдростта с цялата си душа. Като всеки голям мечтател се опита да преобърне света и да му даде светлина. За съжаление не му стигна времето да го постигне – твърде рано напусна земния свят. Той, всъщност, се опита да попречи на невежството на модерния свят да се превърне мракобесна традиция на бъдещето. Е май те пообърках...Ще ти разкажа за Юлиан – римския император, наричан от враговете си “Остъпника”, а от приятелите си “Великия”.

Средата на IV век, християнската секта беше официална религия на Римската империя. По това време, колкото и странно да ти прозвучи,

християнството беше модерното течение в римското общество. Християнските владици представяха новото слово божие, което незнайно защо приписваха на един юдейски бунтовник. И макар в Империята официално да имаше веротърпимост, християнските свещеници се чувстваха недосегаеми с Императора зад гърба им. Знаеш ли, едва ли има нещо на света, което би могло да се сравни със свирепостта на християнски владика, който преследва “ереси”, както те наричаха всички мнения, противоречащи на тяхното. “Галилеяните” – Юлиан много удачно наричаше членовете на християнската секта по този начин. Беше обичайно императори, които са под влияние на владиците да хулят самата цивилизация, която ги е създала. Сам се досещаш какво беше отношението към елинистическата традиция. Такива владетели бяха непоследователни, но всъщност християнската вяра не се отличаваше с логиката си. И може би това беше основното предимство на галилеяните. Те даваха отговорите на екзистенциалните въпроси наготово, без да се изискват интелектуални усилия от човека, за да потърси истината сам. Особено се нравеше уверението на владиците по въпроса, по който бяха толкова невежи, колкото и останалата част от човечеството – а именно по въпроса за смъртта. А защо ли трябваше да се задълбочават хората? За да го правят им трябваше адекватно образование. Едно повърхностно образование би било по-лошо от никакво образование – то би значело да се насърчава завистта и безделието. Цялостното образование би отворило очите на хората и би им дало възможност да разберат естеството на човешкото съществуване. И още тогава щяха да достигнат до заключението на Епиктет, че всички хора са братя. Тогава какво щеше да стане с имперската власт?!...Така или иначе, модерният дух в римското общество беше присвоен от галилейската секта. Съществуването на много богове се отхвърляше. А младият Юлиан се терзаше от този конфликт. Той не намираще отговор на въпроса, защо трябва да се отхвърлят боговете. Християнските владици твърдяха, че така е правилно и не трябвало да се търси по-дълбок смисъл в това заключение. Но защо? Еднакви ли са всички

чувства? Или всяко има свои особености? И ако те бяха дадени от боговете, нямаше ли всички тези особености да бъдат отразявани от някое отделно божество? Богът на евреите беше един свенлив и ревнив патриарх. Женствените, хитри сирийци почитаха Аполон. Случайно ли е, че германците и келтите, които са толкова войнствени, вярват в Арес – бога на войната? Случайно ли беше за Юлиан – търсещият истината философ – че се допитва толкова често до мен – Разума на Вселената. Всяко божество има много имена и най-разнообразни превъплъщения, защото в небесата има толкова разнообразие, колкото и сред хората.

По онова време, обаче, християнството твърдеше, че бог винаги е бил само един. Така галилеяните си представяха, че са носители на прогреса за хората. Забележи, че техният известен теолог Августин от Хипон, не повече от 50 години след Юлиан, щеше да заяви, че християнската вяра е “божественият прогрес”. Така наречените християнски отци щяха да повтарят тази теза убедено в следващите столетия. “Божественият прогрес” бил необходим и неизбежен. Галилеяните се мислеха още тогава за вечни и уникални. Традициите на Митра, Кибела, Юпитер, Деметра, Изида и т.н. бяха отричани и преследвани. Храмовете биваха осквернявани и разрушавани от владиците. Не ми се иска да си спомням в какво бяха превърнати повечето мои храмове. Класическата философия, Атинската школа и другите стари школи на мъдростта все още не се предаваха, но бяха принудени да съществуват под постоянни удари от страна на официалната религия. Прогресът настъпваше безмилостно и уверено...И тогава от недрата на старата традиция се появи Юлиан. Спомням си го още младеж – непрекъснато в страх за живота си. По онова време да си член на императорската фамилия беше изключително опасна съдба. Той официално беше християнин – носител на религията на Флавиевия род. Спомням си един ден, когато разговаряхме, както ние с теб сега. Аз го провокирах:

- *Ти си християнин!*
- *Никакъв не съм – отговори той.*

- Но трябва да си християнин, защото такава е вярата на семейството ти.

- Трябва само да се правя на християнин. Нищо повече.

- Не се ли боиш да бъдеш лицемер?

- Боя се повече да не зная истината!

Но християните бяха уверени, че показват пътя към истината. Те поискаха да наложат един единствен окончателен мит за нещо, което е разнообразно и необятно. Дори, не мит, тъй като Назарянинът е съществувал, бил е жив човек, докато боговете, които философите почитаха, никога не са били човеци. Те са по-скоро качества и сили, превърнати в поетични образи за поука на хората. Такъв съм и аз, разбира се, аз съм силата на познанието. Боготворението на мъртвия евреин погубваше цялата поезия. Галилеяните желяеха да заместят поетичните митове със съдебното дело на един равин-реформатор. И от този многообещаващ материал те се надяваха да направят синтеза на всички традиционни култове. Модерната религия по онова време беше изключително алчна. Старите традиции се поглъщаха и превръщаха в нови лозунги с леко изменение във формата. Местните божества бяха превръщани в светци. Заимстваха образите от старите тайнства – особено от тези на Митра. Жреците на Митра бяха наричани “отци” – християните също наричат свещениците си “отци”. Дори възприемаха тонзурата, като се надяваха да направят впечатление на новопокръстените с украшения, които са им познати от старите култове. Започнаха да наричат Назарянина “спасител” и “лечител”. Защо? Защото един от най-обичаните стари богове беше Асклепий, когото също наричаха “спасител” и “лечител”. Митраистите също приемаха символично ястие, като припомняха думите на персийския пророк Заратустра – “Който не вкуси от тялото ми и не пие от кръвта ми, та да стане едно с мене и аз едно с него, няма да познае спасението.” Това е било казано шест века преди раждането на Назарянина. Рожденият ден на Митра – 25 декември – беше

обявен и за рожден ден на Назарянина. Очакването на Страшния съд също е преписано от култа към Митра – “Когато дойде последният час, всички мъртви ще излезнат от гробовете си и ще се изправят пред Божия съд – злите ще бъдат погубени, добрите ще живеят вечно в светлината на Слънцето.” ...Естествено, че не виждаш съществена разлика между култа към Митра и култа към Исус. Разбира се, ти предпочиташ нравствения кодекс на Митра пред християнския катехизис. Митраистите вярваха, че праведното деяние стои по-високо от съзерцанието. Старите добродетели на самообладанието, храбростта и доблестта бяха основни за митраистите. Те проповядваха, че сила означава кротост...Юлиан също предпочиташе култа към Слънцето пред християнската истерия, която водеше ту до избиване на еретици, ту до малодушно бягство от света. Едно напръскване с вода не можеше да пречисти митраиста от греховете му. От етична гледна точка Юлиан избра митраизма пред останалите мистични култове. Той избра спокойствието и дълбоката духовност на традицията. Но както сам вече знаеш модерното е агресивно, динамично и безкомпромисно. Такава беше и галилеянката религия. Злобата на едни истински християнин, който се опитва да смаже противника си наистина беше неповторима. Никоя друга вяра не считаше за необходимо до този момент да унищожи тези, които не я споделят...И може би си прав, като казваш, че никоя злина не е прониквала в света с такъв устрем, нито го е заливала толкова на широко, както християнството.

Юлиан с нетърпение чакаше да скъса с Църквата. Той беше философ – последовател на Платоновата школа и християнските нелепости му бяха противни. На галилеяните им беше трудно да разберат защо Юлиан се отвърна от вярата на семейството си. В края на краищата християнството му предлагаше всичко, от което се нуждаеше. А и какво липсваше в християнството? Те хитро възприеха всички страни от култовете на Митра, Деметра и Дионис и ги включиха в собствените си тайнства. Християнството беше една енциклопедия от традиционни суеверия. И все пак той се откъсна от християните. Може би Порфирий и Плотин му бяха

отворили очите за безмислието на християнските догми...Труден въпрос...Може би беше получил божествено вдъхновение, може би аз му бях подсказал истината...? Или просто беше последният император – мечтател, който направи последния сериозен опит да възстанови могъществото на уморената от величие класическа римска цивилизация? Този опит, обаче, доведе до сблъсък с “прогресивното християнство”, което дърпаше Западния свят към Средновековието.

Юлиан стана Император и прогласи верска свобода в Империята. Всеки можеше да почита, което си иска божество, по какъвто си иска начин. Култът на галилеяните не беше вече държавна религия и свещениците загубиха привилегиите си. Императорът възнамеряваше да създаде вселенска жреческа организация, подчинена на римския върховен жрец. Щяха да се почитат всеки бог и всяка богиня, тъй като многообразието беше същината на живота за Юлиан. В крайна сметка всички вярваха, дори галилеяните, въпреки обърканото им учение за троицата, че има един единствен Бог, от когото произлиза всеки живот – божествен или тленен – и към когото всеки живот трябва да се върне. *”Трудно е да се открие създателят, бащата на битието – казваше Сократ – и когато го открием не можем да не го изобразим.”* А Есхил мъдро беше добавил: *“Човек търси Бога и търсейки го намира.”* Това дирене е целият смисъл на философията и на мистичното преживяване... Твърдението, че диренето е спряло преди 300 години, когато един млад равин бил умъртвен за измяна, караше Юлиан да гледа на галилеяните, като на безбожници. Но според Павел от Тарс, Исус не бил обикновен равин, нито дори месия; той бил самият Единен Бог, който възкръснал от мъртвите, за да съди света веднага след възкресението си...

През април 362г. Юлиан свика владците в двореца Дафне в Константинопол. В края на краищата Императорът беше върховен жрец и всички култове му бяха подвластни. И аз бях свидетел на тая забелжителна драма, гледах я скрит в сянката на императорския трон. Бяха се събрали повече от хиляда владци. Юлиан им заяви директно:

- Не мога да ви позволя да се нахвърляте върху хора с различна вяра, както се вършили до сега в течение на много години. Няма да изреждам престъпленията, които сте извършили или сте позволили да се извършат. Настоявайте да бъдат убити хора, желаете да заграбите имуществата. О, колко обичате земните богатства! При все, че вашата вяра ви учи да не се поддавате на злото. Учили са ви да не считате нищо за ваше и да не жадувате за нищо освен за отвъдния, по-добър свят. А вие се кичите със скъпоценности, носите скъпи одежди, строите грамадни базилики все на този свят, не на онзи. Учили са ви да презирате парите, а вие трупате богатства. Учили са ви да не отмъщавате за обиди, истински или въображаеми, тъй като е грешно да отвърщате на злото със зло, а вие събрани в разюздани тълпи се нахвърляте един срещу друг, измъчвате и убивате онези, които не са ви угодни...

Всички владици избухнаха. Юлиан, обаче, продължи. Заяви, че е готов да отреди място за Назарянина между Изида и Дионис, но никой, който поне малко почита единния Създател на Вселената не може да приеме, че този провинциален чудотворец е бил самият творец. Беше готов да го приеме като превъплъщение на единния Бог, като лечител доста подобен на Асклепий. После тонът му стана още по-остър:

- Ако само проповядвате словото на Назарянина, ще можем да съжителстваме, но разбира се това за вас не е достатъчно. Вие ежседневно прибавяте нови неща. Постоянно открадвате нещо от елинската религия. Присвоявате си празниците и обредите ни и то в името на един юдей, който не е имал представа за всичко това. Ограбвате ни и ни отричате, като заявявате, че няма спасение извън вярата. Нима трябва да вярваме, че поколения наред хората, измежду тях Омир и Платон, са погубили душите си, само защото не са почитали един юдей, за когото се казва, че бил бог, един човек, който не е бил роден, когато светът е бил създаден?...Но аз не съм ви свикал тук, за да ви критикувам, от вас искам само да поддържате реда и никога да не забравяте, че величието на света

е дар на други богове и на друга по-дълбока философия, която отразява многообразието в природата.

Тогава бурята се разрази с пълна сила. Владиците скочиха на крака и закрещяха разни цитати от светото си писание, хули, обиди, заплахи. Един стар и сляп владика прокле Юлиан и го нарече “Отстъпник”. Там в тронната зала конфликтът между елинистическата философска традиция и християнската теологична доктрина достигна кулминацията си.

Юлиан беше твърдо решен да спечели войната, която обяви на галилеяните. Забрани им да бъдат управители на провинции. Премахна кръста от всички военни и граждански емблеми, както и от монетите. Подобно на Сократ се обръщаше към всички с “приятелю”. Пое прякото командване на войската. Той беше прекрасен пълководец и искаше да върне Рим към старата славна традиция на Юлий Цезар и Октавиан Август...Но за съжаление тези мерки не бяха достатъчни, болестта на галилеяните беше заразила твърде силно римското общество. А съдбата явно не жалаеше да промени драстично хода си и да убие болестта. Дори и аз не можех да я убедя. Времето беше по-силно от мечтите на Юлиан. Лудостта на хората надделя нада вселенския разум... Не ме обвинявай, че не съм бил достатъчно твърд и че не съм му помогнал... сигурно така е трябвало да стане?!... Помисли сам!

Юлиан беше смъртно ранен по време на персийския поход. Кампанията вече беше практически спечелена и беше пожънал славата на изключителен пълководец. Но един малък къс желязо беше достатъчен, за да промени хода на световната история...Разбира се, съмненията за заговор останаха, макар и никога да не се разкриха достатъчно доказателства. Аз си мисля, че всеки едни галилеянин, който му харесваше да вярва, че поръсването с вода е достатъчно, за да пречисти от греховете, би убил Императора-Философ. Аз обичах Юлиан и онези тъжни дни са болезнен спомен за мен...

Крилата се пречупиха. Духът падна. Крушението на класическата цивилизация дойде. С Юлиановата смърт изчезна светлината за хората и те приеха мрака. Малцината, които все още докосваха истината и не се предаваха пред християнския прогрес не оставаше нищо друго освен да се надяват, че някога ще изгрее ново слънце, ще настъпи нов ден, роден от тайната на времето и любовта на човека към светлината.

...Надявам се, че си доволен. Този разказ ще те накара да мислиш и да търсиш истината. Истината е наоколо ви, но всеки трябва да достигне до нея по собствен път. Платон е част от истината; Омир – също; също и разказът за Исус... Истина има там, където човек е зърнал божественото!

Използвана литература

Бидерман, Ханс. Речник на символите. С., 2003

Бъртранд Ръсел, История на западната философия, том I – III, С, 1994-1996

Видал, Гор. Юлиан. С., 1981

Гибън, Ед. Залез и упадък на Римската империя. Т. 1-4. С., 1999-2003

Малицки, П. История на Християнската Църква. Т. 1-2. С., 2001

Мифы народов мира. Энциклопедия. Гл. ред. С.А.Токарев. - М.: Советская энциклопедия, 1980